

Tadeusz Śliwa, *Sembratowicz Józef / Sembratowycz Josyf* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, pod red. Ewy Grin-Piszczyk, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemysł 2016 s. 130-134

SEMBRATOWICZ JÓZEF / SEMBRATOWYCZ JOSYF. 8 XI 1821 Krynica – 23 X 1900 Rzym. Administrator greckokatolickiej diecezji przemyskiej, greckokatolicki arcybiskup metropolita lwowski. Był synem Teodozego, greckokatolickiego proboszcza w Krynicy i dziekana muszyńskiego oraz Konstancji z Choroszczaków.

Do szkoły ludowej uczęszczał w Muszynie. Naukę w gimnazjum rozpoczął w 1833 w Nowym Sączu, a ukończył w Przemysłu w 1839. Następnie uczył się w 2-letnim Zakładzie Filozoficznym w Przemysłu. W 1841 został wysłany przez ordynariusza przemyskiego Joana Śnigurskiego do prestiżowego k.k. Stadtkonvikt w Wiedniu, gdzie przebywał do 1845, studiując teologię na Uniwersytecie Wiedeńskim. Po jej ukończeniu powrócił do macierzystej diecezji, gdzie 7 X 1845 otrzymał w katedrze przemyskiej pw. św. Jana Chrzciciela święcenie kapłańskie w stanie bezżennym (jako celebs). Jako neoprezbiter w roku szkolnym 1845/1846 był prefektem studiów dla kleryków IV kursu teologii w Seminarium Duchownym w Przemysłu. Następnie został skierowany na dalsze studia do Wiednia i w okresie od 12 IV 1846 do 18 VIII 1850 był wychowankiem Frintaneum. W tym czasie na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wiedeńskiego przygotował rozprawę doktorską pt. *De justificatione secundum doctrinam sancti Pauli Apostoli* i 5 VIII 1850 uzyskał promocję na doktora teologii.

1 IX 1850 został mianowany prefektem studiów w Greckokatolickim Generalnym Seminarium Duchownym we Lwowie i jednocześnie podjął, jako suplent, wykłady z Pisma Świętego Nowego Testamentu i języka greckiego na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego. Pracował tam do 11 XII 1852, gdyż na prośbę rektora Greckokatolickiego Centralnego Seminarium Duchownego w Wiedniu został tam przeniesiony na prefekta studiów, a wkrótce 17 II 1853 został mianowany wicerektorem tegoż seminarium. Na stanowisku tym pozostawał do 1859, kiedy po powrocie do Lwowa 11 VI tr. został profesorem Pisma Świętego Nowego Testamentu i języka greckiego. Jednocześnie od 1863 pełnił funkcję pomocniczego referenta oraz egzaminatora w metropolitalnym konsystorzu lwowskim. 24 III 1865 Pius IX mianował go tytularnym arcybiskupem Nazjanzu i z dniem 27 tm. otrzymał papieską nominację na wykładowcę liturgii wschodniej w Kolegium Greckim w Rzymie. Jego konsekracja na biskupa odbyła się w archikatedrze lwowskiej św. Jura 11 VI 1865. Do jego obowiązków w Rzymie należało także udzielanie święceń kapłańskich dla studiujących tak kleryków unickich, a także informowanie Kongregacji Rozkrzewiania Wiary o sprawach obrządku greckokatolickiego. W 1865 wyjechał z misją do Konstantynopola, gdzie 9 XI tr. konsekrował na biskupa ks. Rafała Popowa dla Kościoła unickiego w Bułgarii. Złożył także wizytę rezydującemu w tym mieście prawosławnemu patriarsze aleksandryjskiemu Sofroniuszowi (którego powtórnie odwiedził po 18 latach z okazji pielgrzymki do Ziemi Świętej w 1883 r.). Po powrocie do Rzymu aktywnie włączył się przygotowania kanonizacji błogosławionego Jozafata Kuncewicza,

a następnie wziął udział 29 VI 1867 w uroczystościach kanonizacyjnych.

W tym też roku powrócił do macierzystej diecezji przemyskiej, gdzie Pius IX, wobec poważnego wieku i choroby ordynariusza ks. T. Polańskiego, mianował go 1 X 1867 administratorem. Listem pasterskim z 17 grudnia tr. powiadomił kler i wiernych o powierzonej mu władzy. Starał się być sprawnym rządcą diecezji, stał na stanowisku ścisłego przestrzegania prawa kanonicznego i państwowego. W niedziele uczestniczył w katedrze we mszy św.; w uroczystości sam ją odprawiał, często zasiadał w konfesjonale. Wizytację eparchii zaczął od macierzystego dekanatu muszyńskiego. W kazaniach zachęcał do stałości w katolickiej wierze, katechizował, apelował o przestrzeganie trzeźwości. Gdy po śmierci ordynariusza bp. T. Polańskiego (11 XI 1869) kapituła katedralna, uważając że powierzona przez papieża Piusa IX misja abp. Sembratowicza zakończyła się, wybrała wikariuszem kapitulnym prałata ks. Grzegorza Szaszkiewicza, doprowadził do unieważnienia przez Watykan tego wyboru i nadal kierował greckokatolicką diecezją przemyską. Po śmierci metropolity Spiridiona Litwinowicza (4 VI 1869) abp Sembratowicz pozostał jedynym greckokatolickim biskupem w Galicji. Wobec ogromu spraw, nie mógł – mimo zaproszenia – wziąć udziału w I soborze watykańskim.

Jako człowiek z natury ugodowy uzyskał poparcie obsadzonej głównie przez Polaków administracji galicyjskiej na tron metropolitalny. Cesarz Franciszek Józef I 18 V 1870 mianował go greckokatolickim metropolitą halicko-lwowskim. Pius IX nominację tę potwierdził 26 czerwca tr. i 7 sierpnia tr.

Sembratowicz odbył ingres do archikatedry lwowskiej. Zaraz po objęciu urzędu usiłował doprowadzić do pogodzenia przywódców głównych ukraińskich orientacji politycznych. Z racji piastowanej godności kościelnej został posłem do Sejmu Krajowego, członkiem austriackiej Izby Panów oraz tajnym radcą cesarskim. Jako rządca archidiecezji 13 III 1871 ogłosił przepisy regulujące, nadawanie duchowieństwu beneficjów, oparte na dekretach soboru trydenckiego. Bez zastrzeżeń przyjął uchwały I soboru watykańskiego dotyczące nieomylności papieża, ogłosił je w archidiecezji i uczcił nabożeństwami. Na szeroką skalę przeprowadzał wizytację diecezji, dzięki czemu poznał niski stan moralności i wiedzy religijnej wiernych. Pladze pijaństwa poświęcił 2 listy pasterskie: z 3 IV 1874 o godności człowieka i z 6 IV 1878, w których zamieścił instrukcje, jak należy organizować akcję trzeźwościową. Jako metropolita uczestniczył w konferencji episkopatu austriackiego (1874), w 1876 przewodniczył ukraińskiej pielgrzymce do Rzymu z okazji złotego jubileuszu biskupstwa Piusa IX, w 1881 ponownie przewodniczył pielgrzymce do Rzymu na uroczystości cyrylometodiańskie. Przy tej okazji na spotkaniu z sekretarzem Kongregacji Rozkrzewiania Wiary odmówił zgody na wprowadzenie celibatu w metropolii lwowskiej. W czasie swych rządów miał poważne problemy z kapitułą, której większość członków skłaniała się ku moskalofilizmowi, wyrażającemu się między innymi w samowolnym oczyszczaniu obrządku z łacinyzmów. Zmuszony do współdziałania z kanonikami podejmował niepopularne decyzje, co spowodowało utratę do niego zaufania tak ze strony władz państwowych, jak i austriackiej hierarchii kościelnej,

w tym także Polaków. Fatalnie na jego pozycji pod koniec lat siedemdziesiątych odbił się fakt opuszczenia parafii przez ok. 40 kapłanów, którzy zachęteni przez władze rosyjskie samowolnie wyjechali na Chełmszczyznę, gdzie wkrótce przeszli na prawosławie i włączyli się tam w proces likwidacji unii w 1875 r. Choć metropolita stanowczo pod surowymi sankcjami karnymi wezwał swych kapłanów do powrotu do archidiecezji, nie odniosło to żadnego skutku. Wprawdzie 17 III 1875 Sembratowicz ogłosił list pasterski deklarujący wierność Stolicy Apostolskiej, to jednak okazało się, że nie potrafi on zapanować nad duchowieństwem i zapobiec propagandzie prawosławia. Nie potrafił także opiekować się 62 kapłanami unickimi uciekinierami z Chełmszczyzny, którzy nie chcąc przejść na prawosławie schronili się w Galicji. W archidiecezji lwowskiej z woli Sembratowicza tylko jeden z nich otrzymał parafię. Pozostali doznali pewnej pomocy od greckokatolickiego biskupa przemyskiego Joana Saturnina Stupnickiego oraz od biskupów rzymskokatolickich. Autorytet Sembratowicza jeszcze bardziej podupadł, gdy w 1882 r. parafianie z Hniliček (pow. Zbaraż) oficjalnie zgłosili zamiar przejścia na prawosławie. Nie uskutecznił go wprawdzie, ale wywołało to oburzenie opinii publicznej, a u władz państwowych zaniepokojenie, tym bardziej, że w połowie tr. rozpoczął się we Lwowie proces działaczy moskalofilskich, w tym i kilku księży greckokatolickich. W trakcie procesu metropolita ogłosił list do duchowieństwa z pochwałą za dobrą pracę, co świadczyło, że nie wyczuwa nastrojów społeczeństwa i nie zna poglądów podległego mu kleru. Nie potrafił także zająć odpowiedniego stanowiska wobec zainicjowanej w 1882 r. od dawna

oczekiwanej reformy zakonu bazylianów, a nawet swą postawą przyczyniał się do zaognienia protestu przeciwko przeprowadzeniu reformy przez Jezuitów. Obawiał się bowiem, że reforma przyczyni się do latynizacji zakonu Bazylianów, a w dalszej kolejności do latynizacji Kościoła greckokatolickiego. Buntującym się Bazylianom z Buczacza doradził wysłanie do Watykanu zażalenia. Wywołało to ostrą reakcję namiestnika Galicji Andrzeja Potockiego i oskarżenie metropolity do Ministra Wyznań i Oświaty, wysłane 13 VI 1882. Zaniepokojony był także nuncjusz apostolski w Wiedniu. 9 VII tr. metropolita został wezwany do Rzymu, gdzie przedstawiono mu konkretne zarzuty. Usiłował się bronić, nie mniej jednak został skłoniony do wydania listu pasterskiego uzasadniającego słusność prowadzonej reformy zakonu Bazylianów. W drodze powrotnej z Rzymu zatrzymał się w Wiedniu, gdzie został przyjęty na audyencji u cesarza Franciszka Józefa I. Monarcha odwołując się do jego poczucia lojalności wobec państwa, zażądał dobrowolnej rezygnacji z urzędu metropolity. Sembratowicz zgodził się i formalnie złożył ją 11 XI 1882, a następnie wyjechał do Rzymu, gdzie prowadząc kontemplacyjny tryb życia przebywał do śmierci. Został pochowany w Rzymie. Swą prywatną bibliotekę zapisał Collegium Ruthenorum w Rzymie.

Wydał drukiem wiele listów pasterskich, a także współpracował przy ostatecznym zredagowaniu uchwał synodu lwowskiego z 1891 r., opublikowanych pt. *Acta et decreta Synodi Provincialis Ruthenorum Galiciae habitatae Leopoli an 1891*, Romae 1896.

Źródła i opracowania:

Źródła: Archiwum Państwowe w Przemyślu, Archiwum Greckokatolickiego Biskupstwa w Przemyślu sygn. 3670, 9471, 9526; ibidem, Kapituła Greckokatolicka w Przemyślu, sygn. 409.

Opracowania: *Acta et decreta synodi provincialis ruthenorum*, Leopold 1891, passim; Ch. de Clercq (ed.), *Conciles des orientaux Catholiques*, [in:] *Histoire des conciles*, Paris 1952, t. 11, p. 710; *Documenta Pontificum Romanorum historiam Ucrainae illustrantia*, t. 2. ed. A. Welykyj, Romae 1954, passim; *Oriente Cattolico. Cenni storici e statistiche*, Citta del Vaticano 1962, passim; D. Blažejovskij, *Byzantine Kyivan Rite Metropolitanates, Eparchies and Exarchates, Nomenclature and Statistics*, Romae 1980, passim; idem, *Byzantine Kyivan Rite Students in Pontifical Colleges, and in Seminaries, Universities and Institutes of Central and Western Europe (1576–1983)*, Romae 1984, p. 254, 286, 292, 314; idem, *Ієрархія Київської Церкви (861–1996)*, Львів 1996, p. 311, 313–319; idem, *Historical Šematism of the Eparchy of Peremyśl including the Apostolic Administration of Lemkivščyna (1828–1939)*, Lviv 1995, s. 831; idem, *Historical Šematism of the Archeparchy of L'viv (1832–1944)*, vol. II, Kyiv 2004, s. 386; B. Horbal, *Sembratovych Iosyf*, [w:] *Encyclopedia of Rusyn History and Culture*, ed. P.R. Magocsi and I. Pop, Toronto-Buffalo-London, 2005, p. 450; P. Шуст, *Сембратович Йосиф, Довідник з історії України*, ed. 2, Київ 2001, s. 735; A.M. Ammann, *Abriss der ostslavischen Kirchengeschichte*, Wien 1950, passim; A. Boudou, *Stolica święta a Rosja*, t. 2, Kraków 1930, passim; L. Finkiel, S. Starzyński, *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*, Lwów 1894, cz. I, s. 308; L. Glinka, *Diocesi Ukraino-cattolica di Cholm*, Romae 1975, passim; S. Grodziski, *Sejm Krajowy galicyjski 1861–1914*, Warszawa 1993 t. 2, s. 160, 168; A. Guepin, *Żywot św. Jozafata Kuncewicza*, Lwów 1885, s. 419–422;

J.P. Himka, *Religion and nationality in Western Ukraine. The Greek Catholic Church and the Ruthenian National Movement in Galicia, 1867–1900*, Montreal 1999 (wg indeksu); К. Левицький, *Історія політичної думки галицьких українців*, Львів 1926, ч. 1, с. 114–117, 124, 132, 138–140, 164, 168, 197; S. Nabywaniec, *Organizacja greckokatolickiej diecezji przemyskiej*, „Nasza Przeszłość”, t. 70 (1988), s. 82–84; W. Osadczy, *Święta Ruś. Rozwój i oddziaływanie idei prawosławia w Galicji*, Lublin 2007, s. 130, 170, 231–232, 444–446, 448, 469, 476; *O zmianach w cerkwi i obrządkach unickich w Galicji*, Kraków 1882, passim; J. Pelczar, *Pius IX*, t. 3, Przemyśl 1908; J. Pełesz, *Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom von den ältesten Zeiten bis auf Gegenwart*, Bd. 2, Wien 1880, s. 942–947, 970–972; S. L. Piech, *Wychować dla Kościoła i państwa. Formacja elity duchowieństwa galicyjskiego w Wiedniu 1775–1918*, Kraków 2009, passim; E. Saurer, *Die politischen Aspekte der österreichischen Bischofsernennungen*, Wien 1968, passim; Z. Schokke, *Die theologischen Studien und Anstalten der Katholischen Kirchen in Österreich*, Wien 1894, passim; А.Г. Великий, *З літонусу християнської України*, ч. 8, Romae 1978, с. 167–168, 179–183, 195, 220; S. Zaleski, *Jezuici w Polsce*, t. V, Kraków 1908, s. 702, 825, 827–828, 850, 855, 919; A. A. Zięba, *Sembratowicz Józef*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 36, Warszawa–Kraków 1995–1996, s. 207–212 [tam też obszerna bibliografia].